

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

กฎอัยการศึกกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

จัดทำโดย พลโท ชาตรี บุญทวี
รหัส ๖๕๑๐๐๙

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑๐
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

กฎอัยการศึกกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

พลโท ชาตรี บุญทวี

บทนำ

กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๕๕๗ เป็นที่ทราบกันดีในหมู่นักกฎหมายว่าเป็นกฎหมายที่ขัดต่อสิทธิมนุษยชนและมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในขณะที่มีการบังคับใช้กฎอัยการศึก ในหลากหลายสถานการณ์ และกฎอัยการศึกก็เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร มีอำนาจที่จะกระทำการต่าง ๆ กระทบ ต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ในสถานการณ์ที่ไม่สามารถระงับหรือป้องกันภัยคุกคามต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในประเทศได้ ทำให้เกิดคำถามว่าตามหลักสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ อนุญาตให้รัฐสามารถที่จะตราหรือใช้อำนาจตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึกได้เพียงใด และมีขอบเขตการใช้อำนาจที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารใช้อำนาจตามกฎหมายอัยการศึกต้องกระทำการ หรือไม่กระทำการบางประการต่อประชาชน โดยตามกฎหมายที่จะห้ามเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพได้นั้น จะต้องกระทำการภายในขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติตามหลักนิติธรรม และจะต้องเลือกใช้ มาตรการให้พอสมควรแก่เหตุ เพื่อให้สอดคล้องต่อหลักการของสิทธิมนุษยชนและมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้น้อยที่สุด

กฎอัยการศึกถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ในลักษณะที่ไม่มีความจำเป็นและไม่ได้สัดส่วนขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนและกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยตรง ตราบใดที่บ้านเมืองอยู่ในภาวะปกติไม่ได้อยู่ในภาวะสงครามหรือเกิดการจลาจลขึ้น ย่อมไม่มีความจำเป็นที่จะต้องประกาศใช้กฎอัยการศึก แต่หากบ้านเมืองอยู่ในภาวะสงครามหรือมีการจลาจลเกิดขึ้นขึ้น และมีความจำเป็นต้องประกาศใช้กฎอัยการศึกขึ้นมา ในเวลานั้นย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน บทความนี้จึงมุ่งพิจารณาว่ากฎอัยการศึก พ.ศ.๒๕๕๗ เป็นกฎหมายที่ขัดต่อสิทธิมนุษยชน และสิทธิและเสรีภาพของประชาชนหรือไม่อย่างไร โดยมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๕๕๗ ภายใต้หลักนิติธรรม

๑. ความหมายและความสำคัญของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) คือแนวคิดที่มีรากฐานมากจากความเชื่อ ปรัชญา คำสอนทางศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมของสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ในโลกที่เชื่อว่ามนุษย์ที่เกิดมาทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ เช่น ทุกศาสนามีบัญญัติห้ามการทำลายชีวิตมนุษย์ นอกจากนั้นมีปรัชญา ความเชื่อในวัฒนธรรมตะวันตกที่ว่ามนุษย์มีสิทธิโดยธรรมชาติในฐานะที่เกิดเป็นมนุษย์ โดยมนุษย์มีความชอบธรรมในด้านจริยธรรมที่จะรักษาชีวิตของตนเอง มีอิสระทางความคิด ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียม ทั้งนี้ หลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้สิ้นสุดลง แนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนดังกล่าวได้รับการยอมรับและให้ความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากประชาคมโลกได้ตระหนักถึงความโหดร้ายทารุณของสงครามและการฆ่าล้าง

เผ่าพันธุ์ การกระทำร้ายต่อสตรี เด็ก และคนชราที่มนุษย์ได้กระทำร่วมกันซึ่งผลจากสงครามนี้นำไปสู่การพัฒนากฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (International Human Rights Laws) ซึ่งเป็นหลักการ ข้อตกลง ระบบ และกลไกด้านสิทธิมนุษยชนที่เป็นมาตรฐาน และได้รับการยอมรับในระดับสากลเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของคนทุกคนในโลกนี้ ดังในปัจจุบัน ความเชื่อและแนวคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียมกัน จึงได้รับการคุ้มครองโดยหลักการและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ รวมถึงกฎหมายในระดับประเทศ เช่น รัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ซึ่งบัญญัติหลักการสิทธิมนุษยชนไว้ด้วย ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights : UDHR) เป็นพื้นฐานของหลักการสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญและกฎหมายในระดับประเทศของประเทศต่าง ๆ สิทธิมนุษยชนที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจำแนกกว้าง ๆ ได้เป็น ๒ ส่วนคือ สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งรวมถึงสิทธิในชีวิต เสรีภาพและความมั่นคงของบุคคล อิสรภาพ จากความเป็นทาสและการถูกทรมาน ความเสมอภาคในทางกฎหมาย สิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เสรีภาพในทางความคิด การนับถือศาสนา การแสดงความคิดเห็น เป็นต้น ส่วนอีกด้านหนึ่ง คือสิทธิในทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงสิทธิในการทำงาน สิทธิทางการศึกษา สิทธิทางอาหาร และสิทธิที่จะได้รับบริการทางด้านสาธารณสุข เป็นต้น^๑

๒. ลักษณะเฉพาะของสิทธิมนุษยชน

ลักษณะเฉพาะของสิทธิมนุษยชนที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน คือ

๒.๑ เป็นสิทธิที่ติดตัวมากับความเป็นมนุษย์ (inherent) หมายถึงเมื่อคนเกิดมาก็มีสิทธิมนุษยชนติดตัวมาด้วย

๒.๒ เป็นสิทธิที่เป็นสากล (universal) คือเป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคนเหมือนกันไม่ว่าจะมีเชื้อชาติ เพศ หรือนับถือศาสนาใด ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มาจากพื้นฐานสังคมหรือการเมืองอย่างไรก็ตามมนุษย์ทุกคนเกิดมามีอิสระเสรี มีความเท่าเทียมกันในสิทธิและศักดิ์ศรี

๒.๓ เป็นสิทธิที่ไม่สามารถถูกพรากไป หรือยกให้แก่กันได้ (inalienable) คือไม่มีใครจะมาพรากเอาสิทธิมนุษยชนไปจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ ถึงแม้ว่ากฎหมายของประเทศจะไม่ยอมรับรองสิทธิมนุษยชน หรือแม้จะละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ตาม ประชาชนของประเทศนั้นก็ยังมีสิทธิมนุษยชนอยู่

๒.๔ เป็นสิทธิที่ไม่ถูกแยกออกจากกัน (indivisible) กล่าวคือ สิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งประกอบด้วยสิทธิสองส่วนคือ สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมนั้น จะต้องไม่ถูกแยกออกจากกัน สิทธิทั้งสองส่วนนี้จะต้องได้รับการเคารพ ปกป้อง และเติมเต็ม (ทำให้เกิดขึ้น) เพื่อที่จะให้บุคคลทุกคนสามารถดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี นอกจากนั้นปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้ระบุหลักการที่สำคัญไว้เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติคือ หลักความเสมอภาค (Equality) และการไม่เลือกปฏิบัติ

^๑ สิทธิมนุษยชนคืออะไร <https://www.amnesty.or.th/our-work/human-rights-education/about>

(Non-discrimination) ซึ่งหมายถึงการที่ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกันไม่ว่าจะมีความแตกต่างด้านเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเชื่อทางการเมือง สถานภาพทางการเกิดหรือสถานภาพอื่น ๆ^๒

๓. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติซึ่งประกอบด้วยสมาชิกประเทศต่าง ๆ ได้ลงมติรับรองและประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเพื่อเป็นหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ของประชาคมโลกเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๙๓ ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส และถึงแม้ว่า ปฏิญญาฉบับนี้จะไม่ใช่นิติสนธิสัญญาระหว่างประเทศแต่ก็จัดเป็นกฎหมายจารีตระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่สำคัญที่สุด ซึ่งประเทศต่าง ๆ จำต้องเคารพต่อหลักการสิทธิมนุษยชนที่ได้ตราไว้ในปฏิญญาฉบับนี้ โดยที่ปฏิญญาฉบับนี้ยังเป็นพื้นฐานสำคัญของสนธิสัญญาหรือกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ อีกหลายฉบับ รวมทั้งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม ในคำปรารภของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนกล่าวว่า ด้วยเหตุที่การยอมรับศักดิ์ศรีแต่กำเนิด และสิทธิซึ่งเสมอกันและไม่อาจโอนแก่กันได้ ของสมาชิกทั้งปวงแห่งครอบครัวมนุษยชาติ อันเป็นรากฐานของเสรีภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในโลก และการเมินเฉยและดูหมิ่นเหยียดหยามสิทธิมนุษยชนได้ก่อให้เกิดการอันป่าเถื่อนโหดร้ายทารุณซึ่งเป็นการละเมิดมโนธรรมของมนุษยชาติอย่างร้ายแรง และโดยเหตุที่ได้มีการประกาศปณิธานอันสูงสุดโดยสามัญชนว่าถึงวาระแห่งโลกแล้วที่มนุษย์จะมีเสรีภาพในการพูดและในความเชื่อถือ รวมทั้งมีเสรีภาพจากความกลัวและความต้องการ สิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครองโดยหลักนิติธรรม ถ้าไม่พึงประสงค์ให้มนุษย์ต้องถูกบีบบังคับให้หาทางออก โดยการกบฏต่อพระราชและการกดขี่อันเป็นที่พึงแห่งสุดท้าย สมัชชาจึงประกาศให้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จสำหรับประชาชนทั้งมวล และประชาชาติทั้งหลาย เพื่อจุดมุ่งหมายที่ว่าปัจเจกบุคคลทุกคน และทุกส่วนของสังคม โดยการคำนึงถึงปฏิญญานี้เป็นเบื้องต้น จะมุ่งมั่นส่งเสริมการเคารพสิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ ด้วยการสอนและการศึกษา และให้มีการยอมรับและยึดถือโดยสากลอย่างมีประสิทธิภาพด้วยมาตรการอันก้าวหน้าในประเทศและระหว่างประเทศ ทั้งในบรรดาประชาชนของรัฐสมาชิกด้วยตนเอง ประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในสมาชิกสหประชาชาติที่ได้ลงมติรับรองไว้ จึงนำหลักสิทธิมนุษยชนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยจะขอกล่าวเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักสิทธิและเสรีภาพของประชาชนดังนี้

๓.๑ มนุษย์ทั้งปวงเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรี และสิทธิต่างในตนมีเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยจิตวิญญานแห่งภราดรภาพ

๓.๒ ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพทั้งปวงตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ โดยปราศจากการแบ่งแยกไม่ว่าชนิตใด อาทิ เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น พื้นเพทางชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานะอื่น นอกเหนือจากนี้ จะไม่มีการแบ่งแยกใด

^๒ เฟ็งอ้าง.

บนพื้นฐานของสถานะทางการเมือง ทางกฎหมาย หรือทางการระหว่างประเทศของประเทศหรือดินแดนที่บุคคลสังกัด ไม่ว่าดินแดนนี้จะเป็นเอกราช อยู่ในความพิทักษ์ มิได้ปกครองตนเองหรืออยู่ภายใต้การจำกัดอธิปไตยอื่นใด

๓.๓ ทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งบุคคล

๓.๑, ๓.๒ และ ๓.๓ บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕

๓.๔ บุคคลใดจะตกอยู่ในความเป็นทาสหรือสภาวะจำยอมไม่ได้ ทั้งนี้ห้ามความเป็นทาสและการค้าทาสทุกรูปแบบ

๓.๕ บุคคลใดจะถูกกระทำการทรมาน หรือการปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรืออ้ายศักดิ์ศรีไม่ได้

๓.๔ และ ๓.๕ บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๘

๓.๖ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับทุกแห่งหนว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย

๓.๗ ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้ และจากการยุยงให้มีการเลือกปฏิบัติดังกล่าว

๓.๖ และ ๓.๗ บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗

๓.๘ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอันมีประสิทธิผลจากศาลที่มีอำนาจแห่งรัฐต่อการกระทำอันล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

๓.๘ บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศตามอำเภอใจไม่ได้

บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๘

๓.๑๐ ทุกคนย่อมมีสิทธิในความเสมอภาคอย่างเต็มที่ในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม และเปิดเผยจากศาลที่อิสระและไม่ลำเอียงในการพิจารณากำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและข้อกล่าวหาอาญาใดต่อตน

๓.๑๑ ก. ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย ในการพิจารณาคดีที่เปิดเผยซึ่งตนได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี

ข. บุคคลใดจะถูกตัดสินว่ามีความผิดทางอาญาใดอันเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นใดอันมิได้ถือว่าเป็นความผิดทางอาญาตามกฎหมายแห่งชาติหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่ได้กระทำการนั้นไม่ได้ และจะกำหนดโทษหนักกว่าที่บังคับใช้ในขณะที่ได้กระทำความผิดทางอาญานั้นไม่ได้

๓.๘, ๓.๙, ๓.๑๐ และ ๓.๑๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๙

๓.๑๒ บุคคลใดจะถูกแทรกแซงตามอำเภอใจในความเป็นส่วนตัว ครอบครัว ที่อยู่อาศัยหรือการสื่อสาร หรือจะถูกหลอกลู่เกี้ยวพาราสีและชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองของกฎหมายจากการแทรกแซงสิทธิหรือการลบลู่ดังกล่าวนั้น

บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๒

๓.๑๓ ก. ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการเคลื่อนย้ายและการอยู่อาศัยภายในพรมแดนของแต่ละรัฐ

ข. ทุกคนมีสิทธิที่จะออกนอกประเทศใด รวมทั้งประเทศของตนเองด้วย และสิทธิที่จะกลับสู่ประเทศตน

๓.๑๔ ก. ทุกคนมีสิทธิที่จะแสวงหาและได้ที่ลี้ภัยในประเทศอื่นจากการประหัตประหาร

ข. สิทธินี้จะยกขึ้นกล่าวอ้างกับกรณีที่มีการดำเนินคดีที่เกิดขึ้นโดยแท้ จากความผิดที่มีใช้ทางการเมืองหรือจากการกระทำอันขัดต่อวัตถุประสงค์และหลักการของสหประชาชาติไม่ได้

บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๘

๓.๑๕ ก. ทุกคนมีสิทธิในสัญชาติหนึ่ง

ข. บุคคลใดจะถูกเพิกถอนสัญชาติของตนตามอำเภอใจ หรือถูกปฏิเสธสิทธิที่จะเปลี่ยนสัญชาติของตนไม่ได้

บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๙

๓.๑๖ ก. บรรดาชายและหญิงที่มีอายุครบบริบูรณ์แล้ว มีสิทธิที่จะทำการสมรสและก่อร่างสร้างครอบครัว โดยปราศจากการจำกัดใด อันเนื่องมาจากเชื้อชาติ สัญชาติหรือศาสนา ต่างย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันในการสมรส ระหว่างการสมรสและขาดจากการสมรส

ข. การสมรสจะกระทำกันโดยความยินยอมอย่างอิสระและเต็มใจของผู้ที่จะเป็นคู่สมรสเท่านั้น

ค. ครอบครัวเป็นหน่วยธรรมชาติและพื้นฐานของสังคม และย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากสังคมและรัฐ

บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๒

๓.๑๗ ก. ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยตนเอง และโดยร่วมกับผู้อื่น

ข. บุคคลใดจะถูกเอาทรัพย์สินไปจากตนตามอำเภอใจไม่ได้

๓.๑๘ ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความคิด มโนธรรม และศาสนา ทั้งนี้ สิทธินี้รวมถึง อิสรภาพในการเปลี่ยนศาสนาหรือความเชื่อ และอิสรภาพในการแสดงออกทางศาสนาหรือความเชื่อถือ ของตนในการสอน การปฏิบัติ การสักการบูชา และการประกอบพิธีกรรม ไม่ว่าจะโดยลำพัง หรือในชุมชนร่วมกับผู้อื่น และในที่สาธารณะหรือส่วนบุคคล

๓.๑๙ ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออกรวมทั้งอิสรภาพในอันที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง แสวงหา รับ และส่งข้อมูลข่าวสารตลอดจนข้อคิดผ่านสื่อใดโดยไม่คำนึงถึงพรมแดน

๓.๒๐ ก. ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการชุมนุม ร่วมประชุมและการตั้งสมาคมโดยสันติ

ข. บุคคลใดไม่อาจถูกบังคับให้สังกัดสมาคมหนึ่งได้^m

๓.๑๗, ๓.๑๘, ๓.๑๙ และ ๓.๒๐ บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๓, ๓๔, ๓๕, ๓๖, ๓๗, ๔๑, ๔๒, ๔๓, ๔๔ และ ๔๕

^m ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน <https://www.amnesty.or.th/our-work/human-rightseducation/universal-declarations>

๔. กฎอัยการศึก

๔.๑ หลักความชอบด้วยกฎหมาย

เป็นที่ยอมรับกันว่าเมื่อบุคคลใดมีอำนาจมากก็มักใช้อำนาจนั้นอย่างเต็มที่จนเกินขอบเขตเสมอ จนกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น หลักความชอบด้วยกฎหมายจึงได้กำหนดหลักการใช้อำนาจว่า ฝ่ายปกครองจะกระทำการใดที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จะต้องมียกกฎหมายให้อำนาจและต้องกระทำการในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น ดังคำกล่าวที่ว่า “ไม่มีกฎหมาย ไม่มีอำนาจ”^๔ โดยเฉพาะกรณีที่มีการดำเนินการดังกล่าวอาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ในทางลบ อย่างไรก็ตาม สำหรับกรณีการดำเนินการเพื่อประโยชน์ของประชาชน การใช้หลักการดังกล่าว อาจไม่เคร่งครัดนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ต้องมีการให้ความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน เช่น กรณีเกิด อุทกภัยหรือสาธารณภัยต่าง ๆ แต่หากเป็นกรณีที่ไม่มีความเร่งด่วนนัก รัฐก็ควรที่จะตรากฎหมายสำหรับการนั้น เป็นต้นว่า การที่รัฐจะให้ความสนับสนุน คำจูงทางเศรษฐกิจแก่ธุรกิจเอกชน ควรมีการตรา กฎหมายเพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ธุรกิจโดยทั่วไป มิให้มีการเลือกปฏิบัติจากฝ่ายอำนาจรัฐ เพียงแต่ กฎหมายดังกล่าวอาจให้ดุลพินิจที่กว้างขึ้นแก่ฝ่ายอำนาจรัฐ^๕ หลักการนี้ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ กำหนดให้การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัย อำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้ แสดงว่ารัฐธรรมนูญมี เจตนารมณ์ต้องการให้มีการจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของ ประชาชน ซึ่งกฎหมายที่จะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะต้องเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาในฐานะเป็นองค์กรที่เป็นตัวแทนของประชาชนตามหลักการประชาธิปไตย โดยรัฐธรรมนูญนี้ได้กำหนดให้สามารถตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพ ประชาชนในเรื่องหนึ่งเรื่องใดไว้ ทั้งนี้ รัฐสภาจะมอบอำนาจให้องค์กรอื่นออกกฎหมายลำดับรองที่มีเนื้อหาจำกัดสิทธิและเสรีภาพจาก ประชาชนโดยลำพังกฎหมายลำดับรองนั้นเองไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวจึงได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนดที่มีผลบังคับตั้งเช่นพระราชบัญญัติ เป็นต้น

๔.๒ หลักพอสมควรแก่เหตุ

หลักพอสมควรแก่เหตุหรือหลักความได้สัดส่วน เป็นหลักการควบคุมการใช้อำนาจดุลพินิจ ของผู้มีอำนาจ ที่มีการบัญญัติไว้เป็นบทบัญญัติของกฎหมายตั้งแต่สมัยของกฎหมายโรมัน โดยถือเป็น หลักกฎหมายทั่วไป ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง กำหนดให้ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัย อำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น อันเห็นได้ว่า

^๔ หลักการนี้มีความหมายตรงกันข้ามกับหลักเรื่องสิทธิและเสรีภาพที่ยึดถือว่า บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพจะกระทำการใดก็ได้ เว้นแต่การ กระทำนั้นขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนตามทฤษฎีเสรีภาพการแสดงเจตนา

^๕ ศาสตราจารย์ ดร.บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, กฎหมายรัฐธรรมนูญ (โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ ๑ : พ.ศ.๒๕๔๔) หน้า ๓๓๗

บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้ให้สามารถจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้จะต้องกระทำเท่าที่จำเป็นเท่านั้น หลักกฎหมายนี้ในประเทศสหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมันมีได้บัญญัติไว้เป็นลายลักษณะอักษรแต่ให้ความสำคัญมาก กล่าวคือ มีค่าบังคับ เท่ากับรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยสาระสำคัญ ๓ ประการ

๔.๒.๑ หลักความเหมาะสม

เป็นหลักที่กำหนดให้การที่รัฐจะใช้อำนาจออกมาตรการหรือวิธีการใดได้ มาตรการนั้นจะต้องเป็นที่ยอมรับหรือแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามีความเป็นไปได้ที่จะบรรลุ วัตถุประสงค์ ถ้าหากไม่เป็นที่ยอมรับหรือแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนนี้ ย่อมไม่ใช่มาตรการที่เหมาะสม

๔.๒.๒ หลักความจำเป็น

เมื่อรัฐได้ออกมาตรการหรือวิธีการที่เหมาะสมแล้ว มาตรการนั้นจะต้องก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ หากมีมาตรการอื่นที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ และมีผลกระทบน้อยกว่ามาตรการที่รัฐมีอำนาจใช้ รัฐต้องเลือกใช้มาตรการที่เกิดผลกระทบน้อยดังกล่าว

๔.๒.๓ หลักพอสมควรแก่เหตุอย่างแคบ

เป็นหลักที่เรียกร้องให้มาตรการที่รัฐเลือกใช้นั้น จะต้องไม่ก่อให้เกิดภาระแก่ผู้ได้รับผลกระทบจนเกินกว่าขอบเขต และผลกระทบที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล หรือ ต้องเป็นมาตรการที่เมื่อเลือกใช้แล้ว จะทำให้ประโยชน์ที่สาธารณะได้รับมีความสมดุลกับประโยชน์ส่วนบุคคลมากที่สุด ตรงกับสุภาษิตไทยว่า “อย่าชี้ข้างจับตักแตน”

กล่าวโดยสรุป องค์การที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติจะต้องเลือกมาตรการที่สามารถจำกัดสิทธิและเสรีภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของประโยชน์สาธารณะ โดยให้มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้น้อยที่สุด และเป็นไปอย่างมีเหตุผล

๕. กฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึก

๕.๑ เงื่อนไขการประกาศใช้กฎอัยการศึก

๕.๑.๑ เหตุอันจำเป็นเพื่อรักษาความเรียบร้อยปราศจากภัย

เมื่อเวลามีเหตุอันจำเป็นเพื่อรักษาความเรียบร้อยปราศจากภัย ซึ่งจะมีมาจากภายนอกหรือภายในราชอาณาจักรแล้ว จะได้มีประกาศพระบรมราชโองการให้ใช้กฎอัยการศึกทุกมาตรา หรือแต่บางมาตรา หรือข้อความส่วนใดส่วนหนึ่งของมาตรา ตลอดจนการกำหนดเงื่อนไขแห่งการใช้บทบัญญัตินั้นบังคับในส่วนหนึ่งส่วนใดของราชอาณาจักรหรือตลอดทั่วราชอาณาจักร และถ้าได้ประกาศใช้เมื่อใด หรือ ณ ที่ใดแล้ว บรรดาข้อความในพระราชบัญญัติหรือบทกฎหมายใด ๆ ซึ่งขัดกับความของกฎอัยการศึกที่ใช้บังคับต้องระงับ และใช้บทบัญญัติของกฎอัยการศึกที่ใช้บังคับนั้นแทน (กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ มาตรา ๒)

๕.๑.๒ สงครามหรือจลาจล

เมื่อมีสงครามหรือจลาจลขึ้น ณ แห่งใดให้ผู้บังคับบัญชาทหาร ณ ที่นั้น ซึ่งมีกำลัง อยู่ใต้บังคับไม่น้อยกว่าหนึ่งกองพัน หรือเป็นผู้บังคับบัญชาในป้อมหรือที่มั่นอย่างใดของทหารมี

อำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึก เฉพาะในเขตอำนาจหน้าที่ของกองทหารนั้นได้ แต่จะต้องรีบรายงานให้รัฐบาลทราบโดยเร็วที่สุด (กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ มาตรา ๔)

๕.๒ ลักษณะประกาศ

ถ้าไม่ได้ประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วพระราชอาณาจักร ในประกาศนั้นจะได้อ้างให้ปรากฏว่า มณฑลใด ตำบลใด หรือเขตใดใช้กฎอัยการศึก (กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ มาตรา ๓)

๕.๓ ผลของการประกาศใช้กฎอัยการศึก

๕.๓.๑ เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจเหนือเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน

ในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก ให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจเหนือเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนในส่วนที่เกี่ยวกับการยุทธ การระงับปราบปราม หรือการรักษาความสงบเรียบร้อยและเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนต้องปฏิบัติตามความต้องการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร (กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ มาตรา ๖)

๕.๓.๒ อำนาจศาลทหาร และอำนาจศาลพลเรือน เมื่อประกาศใช้กฎอัยการศึก

ในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก ศาลพลเรือนคงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้อย่างปกติ เว้นแต่คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลอาญาศึก และผู้มีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึกมีอำนาจประกาศให้ศาลทหารพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งการกระทำผิดเกิดขึ้นในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก และในระหว่างที่ใช้กฎอัยการศึกตามที่ระบุไว้ในบัญชีต่อท้ายพระราชบัญญัตินี้ ทุกข้อ

บัญชีต่อท้าย

ก. คดีที่เกี่ยวกับตัวบุคคลบางจำพวก

๑. คดีที่ตำรวจกระทำความผิดในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการสนาม

๒. คดีที่บุคคลพลเรือนสังกัดในราชการทหารเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ไม่ว่าจะเกี่ยวกับหน้าที่ราชการหรือไม่ และไม่ว่าจะได้กระทำความผิดในที่ไหนใด ๆ ในเขตที่ใช้กฎอัยการศึก

๓. คดีที่บุคคลใด ๆ เป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดร่วมกับบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร หรือร่วมกับบุคคลดังกล่าวใน ๑. หรือ ๒. ไม่ว่าจะเป็นตัวการหรือผู้สนับสนุน

๔. คดีที่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดร่วมกับบุคคลที่มีได้อยู่ในอำนาจศาลทหาร ไม่ว่าจะเป็นตัวการหรือผู้สนับสนุน

ข. คดีที่เกี่ยวกับความผิดบางอย่าง

๑. ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาทหาร

๒. คดีที่มีข้อกล่าวหาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินสำหรับใช้ในราชการทหาร แห่งกองทัพไทย หรือกองทัพพันธมิตรแห่งประเทศไทย หรือความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายทหารไทย หรือทหารพันธมิตรแห่งประเทศไทย ในขณะที่กระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่กระทำการตามหน้าที่

๓. ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ดังต่อไปนี้

(๑) ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตั้งแต่มาตรา ๑๐๗ ถึงมาตรา ๑๑๒

(๒) ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ตั้งแต่มาตรา ๑๑๓ ถึงมาตรา ๑๑๘

(๓) ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายนอกราชอาณาจักร ตั้งแต่มาตรา ๑๑๙ ถึงมาตรา ๑๒๙

(๔) ความผิดต่อสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศ ตั้งแต่มาตรา ๑๓๐ ถึงมาตรา ๑๓๕

(๕) ความผิดต่อเจ้าพนักงาน ตามมาตรา ๑๓๗ เฉพาะที่เกี่ยวกับราชการทหาร มาตรา ๑๓๖ มาตรา ๑๓๘ ถึงมาตรา ๑๔๒ มาตรา ๑๔๕ และมาตรา ๑๔๖

(๖) ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตั้งแต่มาตรา ๑๔๗ ถึงมาตรา ๑๕๔ มาตรา ๑๕๘ ถึงมาตรา ๑๖๕

(๗) ความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม ตามมาตรา ๑๗๒ เฉพาะที่เกี่ยวกับราชการทหาร มาตรา ๑๗๐ มาตรา ๑๗๑ มาตรา ๑๗๕ ถึงมาตรา ๑๘๕ มาตรา ๑๘๙ มาตรา ๑๙๓ มาตรา ๑๙๗ และมาตรา ๑๙๘ เฉพาะเมื่อศาลนั้นเป็นศาลทหาร

(๘) ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ตามมาตรา ๒๐๑ และมาตรา ๒๐๒

(๙) ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ตั้งแต่มาตรา ๒๐๙ ถึงมาตรา ๒๑๖

(๑๐) ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชนตั้งแต่มาตรา ๒๑๗ ถึงมาตรา ๒๒๔ มาตรา ๒๒๖ มาตรา ๒๒๘ ถึงมาตรา ๒๓๒ มาตรา ๒๓๔ มาตรา ๒๓๕ มาตรา ๒๓๗ และมาตรา ๒๓๘

(๑๑) ความผิดเกี่ยวกับดวงตรา แสตมป์ และตั๋ว ตั้งแต่มาตรา ๒๕๐ ถึงมาตรา ๒๕๓ เฉพาะที่เกี่ยวกับราชการทหาร

(๑๒) ความผิดเกี่ยวกับเอกสาร ตั้งแต่มาตรา ๒๖๕ ถึงมาตรา ๒๖๘ เฉพาะที่เกี่ยวกับราชการทหาร

(๑๓) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ตามมาตรา ๓๓๖ มาตรา ๓๓๙ และมาตรา ๓๔๐ หรือแต่บางข้อ และหรือบางส่วนของข้อใดข้อหนึ่งได้ ทั้งมีอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติม หรือยกเลิก ประกาศดังกล่าวนี้ด้วย

ประกาศให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามความในวรรคแรก ให้มีผลบังคับเฉพาะคดีที่การกระทำผิดเกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ระบุไว้ในประกาศ วันที่ระบุนั้น จะเป็นวันที่ออกประกาศนั้นหรือภายหลังก็ได้ ประกาศเช่นนี้ให้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษาด้วย นอกจากกรณีดังกล่าวแล้ว ถ้าคดีอาญาใดที่เกิดขึ้นในเขตที่ประกาศใช้ กฎอัยการศึกมีเหตุพิเศษเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ หรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน ผู้บัญชาการทหารสูงสุด จะสั่งให้พิจารณาพิพากษาคดีอาญานั้นในศาลทหารก็ได้ (กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ มาตรา ๗)

เมื่อได้เลิกใช้กฎอัยการศึกแล้ว ให้ศาลทหารคงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ยังคงค้างอยู่ในศาลนั้น และให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ยังมิได้ฟ้องร้องในระหว่างเวลาที่ใช้กฎอัยการศึกนั้นด้วย (กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ มาตรา ๗ ตรี)

๕.๓.๓ อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

เมื่อประกาศใช้กฎอัยการศึกในตำบลใด, เมืองใด, มณฑลใด, เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร มีอำนาจเต็มที่จะตรวจค้น ที่จะเกณฑ์ ที่จะห้าม ที่จะยึด ที่จะเข้าอาศัย ที่จะทำลายหรือเปลี่ยนแปลง สถานที่ และที่จะจับไล่ (กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ มาตรา ๘)

๕.๓.๓.๑ การตรวจค้น

การตรวจค้นนั้น ให้มีอำนาจที่จะตรวจค้น ดังต่อไปนี้ ที่จะตรวจ ค้น บรรดาสิ่งซึ่งจะเกณฑ์ หรือต้องห้าม หรือต้องยึด หรือจะต้อง เข้าอาศัย หรือมีไว้ในครอบครองโดยไม่ชอบ ด้วยกฎหมาย ทั้งมีอำนาจที่จะตรวจค้นได้ ไม่ว่าที่ตัวบุคคล ในยานพาหนะ เคหะสถาน สิ่งปลูกสร้าง หรือ ที่ใด ๆ และไม่ว่าเวลาใด ๆ ทั้งสิ้น

(๑) ที่จะตรวจข่าวสาร จดหมาย โทรเลข ทีบ ห่อ หรือสิ่งอื่นใดที่ส่ง หรือ มีไปมาถึงกันในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก

(๒) ที่จะตรวจหนังสือ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ภาพโฆษณา บทหรือคำประพันธ์ (กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ มาตรา ๙)

๕.๓.๓.๒ การเกณฑ์

การเกณฑ์นั้น ให้มีอำนาจที่จะเกณฑ์ได้ดังนี้

(๑) ที่จะเกณฑ์พลเมืองให้ช่วยกำลังทหารในกิจการ ซึ่งเนื่องในการป้องกัน พระราชอาณาจักร หรือช่วยเหลือเกื้อหนุนราชการทหารทุกอย่างทุกประการ

(๒) ที่จะเกณฑ์ยวดยาน, สัตว์พาหนะ, เสบียงอาหาร, เครื่องศาสตราวุธ และเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ จากบุคคลหรือบริษัทใด ๆ ซึ่งราชการทหารจะต้องใช้เป็นกำลังในเวลานั้น ทุกอย่าง (กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ มาตรา ๑๐)

๕.๓.๓.๓ การห้าม

การห้ามนั้น ให้มีอำนาจที่จะห้ามได้ดังนี้

(๑) ที่จะห้ามมั่วสุมประชุมกัน
(๒) ที่จะห้ามออก จำหน่าย จ่ายหรือแจก ซึ่งหนังสือ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ภาพบทหรือคำประพันธ์

(๓) ที่จะห้ามโฆษณา แสดงมหรสพ รับหรือส่งซึ่งวิทยุ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์

(๔) ที่จะห้ามใช้ทางสาธารณะเพื่อการจราจรไม่ว่าจะเป็นทางบก ทางน้ำ หรือทางอากาศ รวมถึงทางรถไฟและทางรถรางที่มีรถเดินด้วย

(๕) ที่จะห้ามมีหรือใช้เครื่องมือสื่อสารหรืออาวุธ เครื่องอุปกรณ์ของอาวุธ และเคมีภัณฑ์หรือสิ่งอื่นใดที่มีคุณสมบัติทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช หรือทรัพย์สิน หรือที่อาจ นำไปใช้ทำเป็นเคมีภัณฑ์ หรือสิ่งอื่นใดที่มีคุณสมบัติดังกล่าวได้

(๖) ที่จะห้ามบุคคลออกนอกเคหะสถานภายในระหว่างระยะเวลาที่กำหนด

(๗) ที่จะห้ามบุคคลเข้าไปหรืออาศัยอยู่ในเขตท้องที่ใดซึ่งเจ้าหน้าที่ ฝ่ายทหารเห็นว่าเป็นการจำเป็นเพื่อการยุทธ การระงับปราบปราม หรือการรักษาความสงบเรียบร้อย

และเมื่อได้ประกาศห้ามเมื่อใดแล้ว ให้ผู้ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตนั้นออกไปจากเขตนั้นภายในกำหนดเวลาที่ได้ประกาศกำหนด

(๘) ที่จะห้ามบุคคลกระทำความหรือมีซึ่งกิจการหรือสิ่งอื่นใดได้ตามที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมได้กำหนดไว้ว่าควรต้องห้ามในเวลาที่ได้มีการประกาศใช้กฎอัยการศึก (กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ มาตรา ๑๑)

๕.๓.๓.๔ การยึด

บรรดาสิ่งซึ่งกล่าวไว้ในมาตรา ๙ มาตรา ๑๐ และมาตรา ๑๑ นั้น ถ้าเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารเห็นเป็นการจำเป็น จะยึดไว้ชั่วคราวเพื่อมิให้เป็นประโยชน์แก่ราชศัตรูหรือเพื่อเป็นประโยชน์แก่ราชการทหาร ก็มีอำนาจยึดได้ (กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ มาตรา ๑๒)

๕.๓.๓.๕ การเข้าอาศัย

อำนาจการเข้าพักอาศัยนั้น คือ ที่อาศัยใด ๆ ซึ่งราชการทหารเห็นจำเป็น จะใช้เป็นประโยชน์ในราชการทหารแล้ว มีอำนาจอาศัยได้ทุกแห่ง (กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ มาตรา ๑๓)

๕.๓.๓.๖ การทำลายหรือเปลี่ยนแปลงสถานที่

การทำลายหรือเปลี่ยนแปลงสถานที่นั้น ให้มีอำนาจกระทำดังนี้

(๑) ถ้าแม้การสงครามหรือรบสู้เป็นรองราชศัตรู มีอำนาจที่จะเผาบ้าน และสิ่งซึ่งเห็นว่าจะเป็นกำลังแก่ราชศัตรู เมื่อกรมกองทหารถอยไปแล้ว หรือถ้าแม้ว่าสิ่งใด ๆ อยู่ในที่ซึ่งกีดกับการสู้รบก็ทำลายได้ทั้งสิ้น

(๒) มีอำนาจที่จะสร้างที่มั่น หรือดัดแปลงภูมิประเทศหรือหมู่บ้านเมือง สำหรับการต่อสู้อาชศัตรู หรือเตรียมการป้องกันรักษา ตามความเห็นชอบของเจ้าหน้าที่ ฝ่ายทหารได้ ทุกอย่าง (กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ มาตรา ๑๔)

๕.๓.๓.๗ การขับไล่

ถ้ามีผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งไม่มีภูมิลำเนาอาศัยเป็นหลักฐาน หรือเป็นผู้มาอาศัยใน ตำบลนั้น ชั่วคราว เมื่อมีความสงสัยอย่างหนึ่งอย่างใดหรือจำเป็นแล้ว มีอำนาจที่จะขับไล่ผู้นั้นให้ออกไป จากเมืองหรือตำบลนั้นได้ (กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ มาตรา ๑๕)

๕.๓.๓.๘ การกักตัว

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใดจะเป็น ราชศัตรูหรือได้ฝักฝืนต่อบทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้ หรือต่อคำสั่งของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารให้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจกักตัวบุคคลนั้นไว้เพื่อการสอบถามหรือตามความจำเป็นของทางราชการ ทหารได้ แต่ต้องกักไว้ไม่เกินกว่า ๗ วัน (กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ มาตรา ๑๕ ทวิ)

๕.๓.๓.๙ การร้องขอค่าเสียหาย

ความเสียหายซึ่งอาจบังเกิดขึ้นอย่างหนึ่งอย่างใดในเรื่องอำนาจของ เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในมาตรา ๘ และมาตรา ๑๕ บุคคลหรือบริษัทใด ๆ จะร้องขอ ค่าเสียหายหรือค่าปรับอย่างหนึ่งอย่างใด แก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารไม่ได้เลย เพราะอำนาจทั้งปวงที่เจ้าหน้าที่ ฝ่ายทหารได้ปฏิบัติและดำเนินการตามกฎอัยการศึกนี้ เป็นการสำหรับป้องกัน พระมหากษัตริย์ ชาติ

ศาสนา ด้วยกำลังทหารให้ดำรงคงอยู่ในความเจริญรุ่งเรืองเป็นอิสราภาพ และสงบเรียบร้อยปราศจากราชศัตรูภายนอกและภายใน (กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ มาตรา ๑๖)

๕.๔ เลิกการประกาศใช้กฎอัยการศึก

การที่จะเลิกใช้กฎอัยการศึกแห่งใดนั้น จะเป็นไปได้ต่อมีประกาศกระแสพระบรมราชโองการเสมอ (กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ มาตรา ๕)

๖. กฎอัยการศึกกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ มีบทบัญญัติบางประการที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพโดยตรง ทั้งนี้เพื่อให้มีการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติ และเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นก่อนการประกาศหลักการสิทธิมนุษยชนที่ได้มีการกำหนดไว้ในกติการะหว่างประเทศ ทำให้ต้องพิจารณาว่า ภายใต้หลักการสิทธิมนุษยชนว่าด้วยเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อนุญาตให้รัฐภาคีสามารถที่จะตราหรือใช้อำนาจตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึกหรือไม่ อย่างไร

หากพิจารณาจากหลักการสิทธิมนุษยชนที่ได้มีการกำหนดไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ ๔ วรรค ๑ ซึ่งวางหลักว่า ในภาวะฉุกเฉินสาธารณะซึ่งคุกคามความอยู่รอดของชาติ และได้มีการประกาศภาวะนั้นอย่างเป็นทางการแล้ว รัฐภาคีแห่งกติกานี้ อาจใช้มาตรการที่เป็นการหลีกเลี่ยงพันธกรณีของตนภายใต้กติกานี้ได้เพียงเท่าที่จำเป็นตามความฉุกเฉินของสถานการณ์ ทั้งนี้ มาตรการเช่นนั้นจะต้องไม่ขัดแย้งต่อพันธกรณีอื่น ๆ ของตน ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศและไม่เป็นการเลือกปฏิบัติเพียงเหตุแห่งเชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา หรือ เผ่าพันธุ์ทางสังคม แสดงให้เห็นว่า เมื่อรัฐภาคีตกอยู่ในสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีผลต่อสาธารณะ เช่น เหตุจำเป็นที่ต้องรักษาความสงบเรียบร้อย สงคราม จลาจลจนเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่อาจรักษาความสงบ เรียบร้อยไว้ได้ รัฐภาคีนั้นอาจประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินนั้นแล้วใช้มาตรการที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองได้รับรองไว้ ดังนั้น หากเกิดเหตุอันจำเป็นเพื่อรักษาความเรียบร้อยปราศจากภัย ซึ่งจะมีมาจากภายนอกหรือภายในราชอาณาจักร หรือสงคราม หรือ จลาจลจนถึงขั้นที่ไม่อาจรักษาความสงบ เรียบร้อยไว้ได้ รัฐบาลย่อมดำเนินการให้มีการประกาศพระบรมราชโองการให้ใช้กฎอัยการศึกได้ หรือ ผู้บังคับบัญชาทหาร ณ ที่นั้น ซึ่งมีกำลังอยู่ใต้บังคับไม่น้อยกว่าหนึ่งกองพัน หรือเป็นผู้บังคับบัญชาในป้อมหรือที่มั่นอย่างใด ๆ ของทหารมีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึก เฉพาะในเขตอำนาจหน้าที่ ของกองทหารนั้นได้ การมีกฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ หรือการประกาศใช้กฎอัยการศึก จึงไม่ขัดต่อสิทธิมนุษยชน

ปัญหาที่ต้องพิจารณาต่อไปมีว่า การใช้อำนาจตามกฎหมายอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ จะต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนและสิทธิและเสรีภาพในเรื่องใดบ้าง แม้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองจะอนุญาตให้มีการประกาศใช้กฎอัยการศึกได้ แต่ในข้อ ๔ วรรค ๒ กำหนดให้ไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงพันธกรณีตามข้อ ๖ ข้อ ๗ ข้อ ๘ วรรค ๑ และวรรค ๒ ข้อ ๑๑ ข้อ ๑๕ ข้อ ๑๖ และข้อ ๑๘ ภายใต้บทบัญญัติของข้อนี้ ได้แก่ สิทธิที่จะมีชีวิต ที่กำหนดให้มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตมาแต่กำเนิดของ

มนุษย์ทุกคน สิทธินี้ต้องได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย บุคคลจะต้องไม่ถูกทำให้เสียชีวิตโดยอำเภอใจในประเทศซึ่งยังมีได้ยกเลิกโทษประหารชีวิต การลงโทษประหารชีวิตย่อมกระทำได้เฉพาะคดีอุกฉกรรจ์ที่สุดตามกฎหมายที่ใช้ขณะกระทำผิดและต้องไม่ขัดต่อบทบัญญัติ ในกติกาฉบับนี้ และอนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทำลายล้างเผ่าพันธุ์ การลงโทษเช่นนี้จะกระทำได้ก็แต่โดยคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลที่มีอำนาจ เมื่อมีการฆ่าผู้อื่นอันเป็นอาชญากรรมทำลายล้างเผ่าพันธุ์ ย่อมเป็นที่เข้าใจว่า ข้อนี้มีได้ให้อำนาจรัฐภาคีแห่งกติกาฉบับนี้ในอันที่จะหลีกเลี่ยงจากพันธะใด ๆ อันพึงมีต่อบทบัญญัติแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทำลายล้างเผ่าพันธุ์ บุคคลใดที่ต้องคำพิพากษาประหารชีวิต ย่อมมีสิทธิขอภัยโทษหรือลดหย่อนผ่อนโทษตามคำพิพากษา การนิรโทษกรรม การอภัยโทษ หรือการลดหย่อนผ่อนโทษ จากคำพิพากษาให้ประหารชีวิตอาจให้ได้ในทุกกรณี จะไม่มีการพิพากษาให้ประหารชีวิตในคดีอาชญากรรมที่กระทำโดยบุคคล ผู้มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี และจะลงโทษประหารชีวิตต่อหญิงมีครรภ์มิได้ และจะยกข้อนี้ขึ้นเป็นเหตุประวิงเวลา หรือขัดขวางการยกเลิกโทษประหารชีวิตมิได้ นอกจากนี้ ไม่อาจที่จะเลี่ยงพันธกรณีเกี่ยวกับสิทธิที่จะไม่กระทำทารุณกรรมหรือปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายผิดมนุษยธรรมหรือต่ำช้า บุคคลใดจะถูกกระทำทารุณกรรมหรือได้รับผลปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้ายผิดมนุษยธรรมหรือต่ำช้ามิได้ กล่าวโดยเฉพาะบุคคลใดจะถูกทดลองทางแพทย์ หรือทางวิทยาศาสตร์โดยปราศจากความยินยอมพร้อมใจอย่างอิสระหาได้ไม่ รวมทั้งห้ามการเอาคนลงเป็นทาส บุคคลใดจะถูกเอาตัวลงเป็นทาสมิได้ ห้ามการเอาคนลงเป็นทาส และการค้าทาสทุกรูปแบบ และบุคคลจะถูกบังคับให้อยู่ในภาวะจำยอมมิได้ รวมทั้งสิทธิจะไม่รับโทษจำคุกเพราะไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ บุคคลจะรับโทษจำคุกเพียงเพราะเหตุว่าไม่อาจปฏิบัติตามชำระหนี้ตามสัญญาหาได้ไม่ สิทธิจะรับผิดชอบทางอาญาก็ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติในขณะกระทำความผิด บุคคลจะไม่ต้องรับผิดชอบทางอาญาเพราะกระทำหรืองดเว้นกระทำการใด ถ้าไม่ถึงกับเป็นความผิดทางอาญาตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่างประเทศในขณะกระทำการนั้น โทษที่จะลงก็ไม่อาจหนักกว่าโทษที่มีอยู่ในขณะทำการอันเป็นความผิด หากภายหลังการกระทำความผิดนั้น ได้มีบทบัญญัติกฎหมายกำหนดโทษน้อยลง ผู้กระทำย่อมได้รับประโยชน์จากการนั้น และความตามข้อ ๕.๑ ไม่กระทบต่อการพิจารณาดีและการลงโทษบุคคล ซึ่งได้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการ อันเป็นความผิดอาญาตามหลักกฎหมายทั่วไป อันรับรองกันในประเทศนานาชาติในขณะที่มีการกระทำนั้น ตลอดจนสิทธิจะได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย บุคคลทุกคนมีสิทธิจะได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายในทุกสถานที่ และเสรีภาพทางความคิด มโนธรรมและศาสนา บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิในการเสรีภาพทางความคิด มโนธรรมและศาสนา สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนาหรือความเชื่อถือและเสรีภาพในการประกาศศาสนาหรือความเชื่อถือของตนในการสักการบูชา การปฏิบัติการประกอบพิธีกรรมและการเผยแพร่ศาสนา ไม่ว่าจะโดยลำพังตนเอง หรือในประชาคมร่วมกับผู้อื่น และไม่ว่าในที่สาธารณะหรือเป็นการส่วนตัวก็ตาม บุคคลจะถูกบังคับการใดให้เป็นที่เสื่อมเสียแก่เสรีภาพในการนับถือหรือเลือกศาสนาหรือความเชื่อตามคตินิยมของตนหาได้ไม่ เสรีภาพในการประกาศศาสนาหรือความเชื่อของบุคคลจะถูกจำกัดก็แต่โดยกฎหมายอันจำเป็นต้องมีเพื่อรักษาความปลอดภัยสาธารณะความสงบเรียบร้อยอนามัยหรือศีลธรรมหรือสิทธิมูลฐานและเสรีภาพของบุคคลอื่นเท่านั้น และรัฐภาคีทั้งหลายแห่ง

กติกากฉบับนี้ รับที่จะเคารพเสรีภาพของบิดามารดาและผู้ปกครองตามกฎหมายในกรณีที่มีในอันที่จะให้การศึกษาทางศาสนา และศีลธรรมแก่เด็กให้เป็นไปตามความเชื่อของตน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การใช้อำนาจตามกฎหมายอัยการศึก ย่อมต้องมีขอบเขตไม่ให้กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ขัดต่อสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ

ประการแรก เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารจะต้องไม่ใช้อำนาจตามกฎหมายอัยการศึกจนถึงขั้นทำให้บุคคลถึงแก่ความตายตามอำเภอใจ จะลงโทษประหารชีวิตได้ต่อเมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลกระทำความผิดร้ายแรง ผู้ที่ต้องคำพิพากษาประหารชีวิตมีสิทธิขอภัยโทษ ลดโทษ นิรโทษกรรม และห้ามพิพากษาประหารชีวิตแก่ผู้มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี และหญิงมีครรภ์

ประการที่สอง เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารใช้อำนาจกักตัวบุคคลนั้นไว้เพื่อการสอบถามหรือ ตามความจำเป็นของทางราชการทหารได้ ไม่เกินกว่า ๗ วัน เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารจะต้องไม่กระทำ ทารุณกรรมหรือปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายผิดมนุษยธรรมหรือต่ำช้า เช่น เมื่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารกักตัวบุคคลในกรณี que เจ้าหน้าทีฝ่ายทหารมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใดจะเป็นราชศัตรูหรือ ได้ฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้ หรือต่อคำสั่งของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร จะต้องไม่กระทำทารุณกรรมหรือปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายผิดมนุษยธรรมหรือต่ำช้าต่อบุคคลที่ถูกกักตัวในระหว่างนั้น

ประการที่สาม ห้ามเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารเอาคนมาเป็นทาส เช่น ห้ามเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารเกณฑ์คนมาบังคับให้กระทำการใดที่ขัดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เยี่ยงทาส

ประการที่สี่ ศาลที่มีอำนาจตามกฎหมายอัยการศึกจะต้องพิพากษาให้บุคคลใดต้องรับโทษจำคุก เพราะไม่ปฏิบัติตามการชำระหนี้

ประการที่ห้า ศาลที่มีอำนาจตามกฎหมายอัยการศึกจะพิพากษาให้บุคคลรับผิดทางอาญาก็ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติในขณะกระทำว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดเท่านั้น หากภายหลังการกระทำ ความผิดนั้น ได้มีบทบัญญัติกฎหมายกำหนดโทษน้อยลง ศาลดังกล่าวจะต้องดำเนินการให้ผู้กระทำได้รับประโยชน์จากการนั้นด้วย

ประการที่หก เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารจะต้องปฏิบัติต่อบุคคลในการตรวจค้น เกณฑ์ ยึด โดยต้องยอมรับว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นบุคคลตามกฎหมาย

ประการที่เจ็ด เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารจะใช้อำนาจห้ามมั่วสุมประชุมกันเกี่ยวกับเสรีภาพทางความคิด มโนธรรมและศาสนา ความเชื่อของแต่ละบุคคลมิได้

ประการที่แปด เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารจะต้องเคารพเสรีภาพของบิดามารดาและผู้ปกครองตามกฎหมายในกรณีที่มีในอันที่จะให้การศึกษาทางศาสนาและศีลธรรมแก่เด็กให้เป็นไปตามความเชื่อของตน

ประการที่เก้า แม้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารจะมีอำนาจตามกฎหมายอัยการศึก แต่การใช้อำนาจดังกล่าวจะต้องอยู่ภายในขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติตามหลักนิติธรรม

สรุป

กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๕๕๗ เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจที่จะกระทำการต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยอ้างเหตุจากการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือเพื่อรักษาความมั่นคงของชาติ แต่ก็ได้หมายความว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารจะทำการประกาศใช้กฎอัยการศึกได้ตามอำเภอใจ ขณะเดียวกัน เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารจะใช้อำนาจตามกฎหมายอัยการศึกได้ก็ต่อเมื่อปรากฏสถานการณ์ถึงขนาดที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นไม่สามารถระงับยับยั้งหรือป้องกันภัยคุกคามต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย ในชาติบ้านเมืองได้ อันสอดคล้องต่อหลักการของสิทธิมนุษยชนที่ได้อนุญาตให้รัฐภาคีสามารถที่จะตรา หรือใช้อำนาจตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึกได้ จึงทำให้เกิดคำถามว่าการที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารประกาศใช้กฎอัยการศึก สถานการณ์ในขณะที่ได้มีประกาศกฎอัยการศึกอยู่ในภาวะวิกฤตจนไม่สามารถควบคุมได้จริงหรือไม่ นอกจากนี้เมื่อมีการประกาศใช้กฎอัยการศึกแล้ว เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารต้องมีกรอบการใช้อำนาจภายใต้หลักนิติธรรมมิใช่จะใช้อำนาจตามที่กฎอัยการศึกได้ให้อำนาจไว้อย่างกว้างขวางตามอำเภอใจ จนมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยตรง และศาลที่มีอำนาจตามกฎหมายอัยการศึกจะพิพากษาให้บุคคลรับผิดชอบทางอาญา ควรเป็นอำนาจของศาลพลเรือนมิใช่ศาลทหารซึ่งมีบทบัญญัติเฉพาะตามพระธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.๒๕๔๘ ที่จำกัดสิทธิต้องห้ามอุทธรณ์หรือฎีกา ในเวลาที่มีการประกาศใช้กฎอัยการศึก เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารจะต้องปฏิบัติต่อประชาชนในการตรวจค้น เกณฑ์ ยึด โดยต้องยอมรับว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นบุคคลตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารจะใช้อำนาจจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทางความคิด มโนธรรมและศาสนา ความเชื่อของแต่ละบุคคลมิได้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารจะต้องเคารพเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมาย รวมทั้งการใช้อำนาจดังกล่าวจะต้องอยู่ภายในขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติไว้ตามหลักนิติธรรม เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยต่อชาติ บ้านเมือง และประชาชนเท่าที่จำเป็น โดยให้มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้น้อยที่สุด

บรรณานุกรม

บทความในหนังสือ

พลเรือเอก กฤษณา เจริญพานิช, หลักกฎหมายเกี่ยวกับกฎอัยการศึกกับสิทธิมนุษยชน
ศาสตราจารย์ ดร.บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, กฎหมายรัฐธรรมนูญ (โครงการตำราและเอกสาร
ประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ ๑ : พ.ศ.๒๕๔๙)

สารสนเทศจาก World Wide Web

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จาก <http://www.nhrc.or.th/Human-Rights-Knowledge/International-Human-Rights-Affairs/International-Law-of-human-rights.aspx>
สิทธิมนุษยชน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน จาก <https://www.amnesty.or.th/our-work/human-Rights-education/universal-declarations>

วิกิพีเดีย จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>

กฎหมาย

กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๕๕๗

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง